

ДІЛОВА ГРА ЯК ЗАСІБ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Євгенія Захаріна

Класичний приватний університет

Анотація:

У статті висвітлено питання професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до позакласної та позашкільної оздоровчо-виховної роботи. Схарактеризовано такі активні методи навчання, як ділова гра й технологія навчання в команді. З'ясовано особливості застосування ділових ігор у професійній підготовці майбутніх учителів фізичної культури. Визначено змістовне наповнення окремих навчальних дисциплін при використанні активних методів навчання. Зазначено, що використання ділових ігор дає можливість формувати уміння й навички практичної діяльності студентів. Доведено актуальність і доцільність обраної проблеми дослідження.

Ключові слова:

професійна підготовка; майбутні вчителі фізичної культури; ділова гра; позакласна та позашкільна оздоровчо-виховна робота.

Аннотация:

Захарина Евгения. Деловая игра как средство подготовки будущих учителей физической культуры к профессиональной деятельности.

В статье рассмотрены вопросы профессиональной подготовки будущих учителей физической культуры к внеклассной и внешкольной оздоровительно-воспитательной работе. Охарактеризованы такие активные методы обучения, как деловая игра и технология обучения в команде. Определены особенности применения деловых игр в профессиональной подготовке будущих учителей физической культуры. Освещено содержательное наполнение отдельных учебных дисциплин при использовании активных методов обучения. Указано, что использование деловых игр дает возможность формировать умения и навыки практической деятельности студентов. Доказана актуальность и целесообразность выбранной проблемы исследования.

Ключевые слова:

профессиональная подготовка; будущие учителя физической культуры; деловая игра; внеклассная и внешкольная оздоровительно-воспитательная работа.

Resume:

Zakharina Yevhenia. The business game as a means of preparing future physical training teachers to the professional activity.

The questions of professional training of future teachers of physical education to carry out extra-curricula recreational and educational work are studied in the article. There have been characterized such active learning methods as: business game and technology of team study. The features of the use of business games in training future teachers of physical education have been defined. The substance of particular academic disciplines using active learning methods has been highlighted. It is noted that the use of business games makes it possible to generate skills and abilities of students in practice. The urgency and feasibility of selected research problems have been proved.

Key words:

professional training; future teachers of physical education; business game; extra-curricula recreational and educational work.

Постановка проблеми. Основне завдання вищої фізкультурної освіти полягає у переорієнтації професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури на структурування змісту підготовки, на застосування інноваційних підходів до визначення методів і засобів навчання, а також на створення доброзичливої атмосфери спілкування суб'єктів освітнього процесу.

На нашу думку, для забезпечення викладачами педагогічної підтримки студентів у процесі їх суб'єкт-суб'єктної взаємодії необхідно, щоб майбутні вчителі фізичної культури під час навчання займали активну позицію та були співавторами пізнавального процесу, наприклад, виконували проблемні завдання та визначали підходи до проведення позакласної та позашкільної оздоровчо-виховної роботи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У процесі професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до позакласної та позашкільної оздоровчо-виховної роботи моделювання і створення різноманітних педагогічних ситуацій можливі при використанні ділової гри. Науковці В. Гриньова [6, с. 34], О. Малков [3, с. 16], Т. Мамігонова [4, с. 117],

П. Підласистий [5, с. 367], В. Платов [7, с. 67] зазначають, що ділова гра – це колективний імітаційний процес систем, явищ і процесів; процес аналізу, оцінки, прийняття рішення для конкретної навчальної ситуації в умовах, максимально наближених до реальних. В. Платов до основних ознак ділових ігор зараховує такі: наявність моделі об'єкта; наявність ролей; різниця ролевих цілей при розробці рішень; взаємодія учасників, які виконують ті чи інші ролі; наявність загальної мети в усього ігрового колективу; колективна розробка рішень учасниками гри; реалізація у процесі гри «ланцюжка рішень»; багатоваріантність рішень; управління емоційним напруженням; розгалужена система індивідуального або групового оцінювання діяльності учасників гри [7, с. 79]. Ділова гра, на думку Б. Лісіна, є формою відтворення предметного й соціального змісту майбутньої професійної діяльності фахівця. Вона моделює такі відносини, що є характерними для цієї діяльності та дають змогу виконувати практичні завдання під час колективного обговорення її результатів. У процесі ділової гри у студентів формуються важливі соціальні настанови, а також практичні вміння та навички [2, с. 16]. Під час проведення

ділової гри, як зазначає Є. Воробйова [1, с. 51], зростає психологічне навантаження, що супроводжує цей метод навчання.

Аналіз наукових і методичних джерел із питань професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури довів, що недостатньо повно розроблено методичне забезпечення професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до позакласної та позашкільної оздоровчо-виховної роботи в сучасних умовах.

Формулювання цілей статті. Метою статті є спроба характеристики особливостей застосування ділових ігор у професійній підготовці майбутніх учителів фізичної культури до позакласної та позашкільної оздоровчо-виховної роботи.

Виклад основного матеріалу дослідження. Студенти в педагогічних, спеціально модельованих ситуаціях, що наближаються до майбутньої професійної діяльності, реалізують свої можливості та співвідносять свої реальні інтереси, вміння й навички з вимогами, що висуває їм майбутня діяльність, зокрема позакласна та позашкільна оздоровчо-виховна робота. Таке «занурення» у професійну діяльність на основі міждисциплінарної інтеграції сприяє визначенню навчальної траєкторії кожного студента, уточненню вимог до себе, удосконаленню своїх професійно важливих якостей, які дадуть студентам можливість бути професійно мобільними при

організації та проведенні позакласної та позашкільної оздоровчо-виховної роботи.

Крім того, при такій організації занять поєднуються теоретичні положення з конкретною педагогічною ситуацією, яка дає змогу встановити органічний зв'язок між педагогічною теорією та педагогічною практикою. При цьому розвивається креативність студентів, організаторські та комунікативні здібності, що є важливою умовою формування готовності до позакласної та позашкільної оздоровчо-виховної роботи.

На нашу думку, ділова гра у процесі професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до позакласної та позашкільної оздоровчо-виховної роботи дає можливість встановити в навчанні предметний і соціальний контексти майбутньої професійної діяльності вчителя фізичної культури і тим самим змодельовати більш адекватні, порівняно із традиційним навчанням, умови формування особистості фахівця. У процесі ділової гри є можливість не тільки керувати процесом засвоєння знань учасниками ігрових дій у динаміці розвитку сюжету ділової гри. Застосування ділових ігор дає змогу відпрацювати професійні навички студентів, і, крім того, оцінити вміння прогнозувати ситуацію та приймати рішення; рівень володіння організаційними та комунікативними навичками; професійно важливі якості майбутнього вчителя фізичної культури.

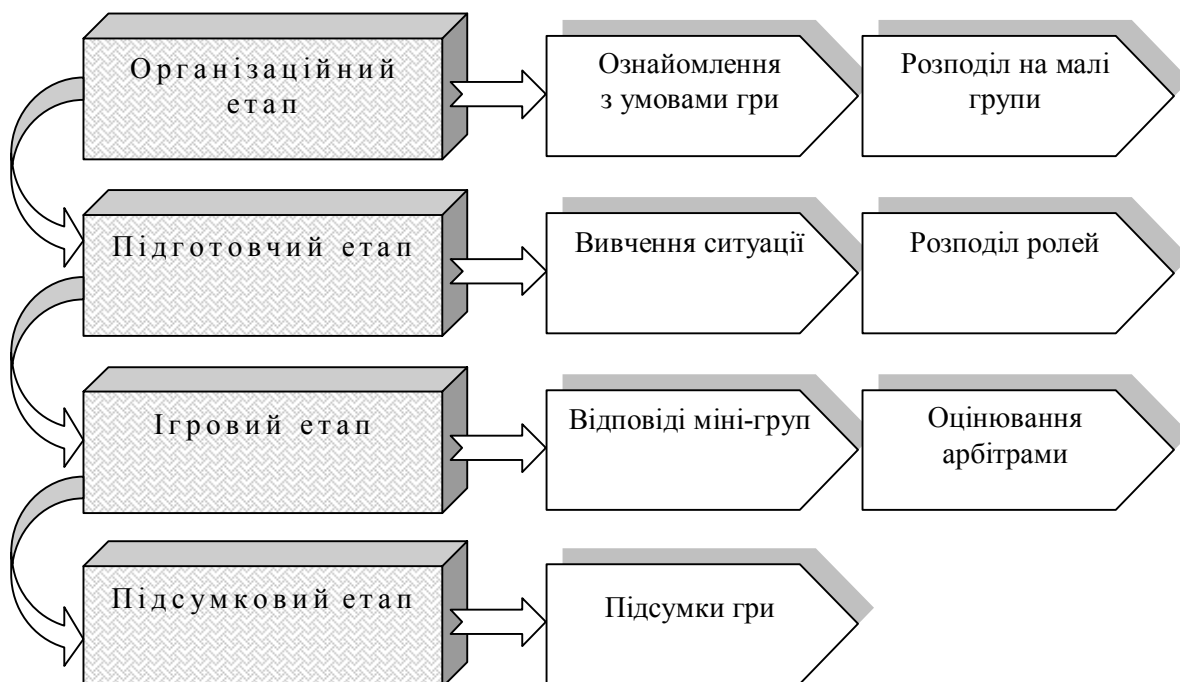

Рис. 1. Структурна схема ділової гри у професійній підготовці майбутніх учителів фізичної культури до позакласної та позашкільної оздоровчо-виховної роботи

У процесі професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до позакласної та позашкільної оздоровчо-виховної роботи використовувалася ділова гра на тему «Здоров'я в наших руках» зі спецкурсу «Технологія проведення оздоровчо-виховних позакласних і позашкільних заходів із фізичної культури», яка дала можливість студентам сформувати вміння й навички у практичній діяльності та реалізувати значний мотиваційний потенціал формування особистості майбутнього вчителя фізичної культури. При проведенні ділової гри ми дотримувалися таких етапів, як: організаційний, підготовчий, ігровий і підсумковий (рис. 1). На підготовчому етапі міні-групи працювали самостійно: вивчали ситуацію, розподіляли ролі. На ігровому етапі міні-групи виконували запропоновані завдання.

На організаційному етапі ми інформували студентів про умови ділової гри та розподіляли їх на міні-групи по 4-5 осіб, також було обрано декілька студентів, які отримали завдання заздалегідь та підготувалися для суддівства цієї гри. На цьому етапі студенти у групах обмінювалися думками щодо таких питань: «Визначення поняття «здоров'я», «Особистісне ставлення школярів до свого здоров'я», «Допомога батьків у прищеплюванні школярам навичок самостійних занять фізичними вправами вдома», «Залучення школярів до програми «Допоможи собі та своєму другу». Відповіді й доповнення оцінювалися арбітрами, що спонукало кожного студента діяти як у реальному житті, максимально використовувати теоретичні знання і практичний досвід.

Зі студентами проводилася ділова гра на тему: «Вплив гіподинамії на організм дитини» зі спецкурсу «Оздоровчо-виховна робота в системі освіти», метою якої було закріпити знання про шкідливий вплив гіподинамії на організм школярів. Ми розподілили студентів на дві групи. Одна група виконувала роль фахівців у галузі фізичної культури та спорту, друга була підлітками. Представники групи «підлітків» розповідали, чому вони так мало рухаються. Представники команди «фахівців» переконували групу «підлітків» у шкідливому впливі низької рухової активності на організм дитини. Гра проходила у формі диспуту. Після цього представники обох груп повинні були сформулювати основні поради для збільшення рухової активності школярів.

Проведення ділових ігор на практичних заняттях дасть майбутньому вчителю фізичної культури змогу отримувати більший обсяг інформації, максимально наблизитися до реальної професійно-практичної діяльності, зокрема організації та проведення позакласної й

позашкільної оздоровчо-виховної роботи зі школярами.

Для формування мотивації студентів до позакласної та позашкільної оздоровчо-виховної роботи на практичних заняттях ми застосовували технологію навчання в команді (Student Team Learning), основна ідея якої полягає у створенні умов для активної спільної навчальної діяльності студентів у різних навчальних ситуаціях. Ми об'єднували студентів у групи по 3-4 особи, кожній із яких пропонувалося окреме завдання. Так, у рамках вивчення теми «Фізкультурно-оздоровчі системи» з навчальної дисципліни «Теорія і практика оздоровчої фізичної культури» ми запропонували студентам такі завдання: «Визначити особливості змісту східних систем оздоровлення», «Схарактеризувати систему оцінювання фізичної підготовленості за К. Купером», «Проаналізувати оцінювання фізичного стану за Є. Пироговою та Л. Іващенко», «Обґрунтувати застосування системи «Треммінг-130». Уся група зацікавлена в засвоєнні навчальної інформації кожним із її членів, оскільки від цього залежить успіх команди. Це стимулює членів команди стежити за успіхами один одного і всією командою приходити на допомогу своїм товаришам у засвоєнні матеріалу. Особливості навчання в команді полягають у тому, що кожний зі студентів заробляє бали не шляхом поліпшення своїх результатів, а під час порівняння з іншими учасниками групи. Це дає студентам із високим і середнім рівнем знань, а також таким, що відстають, рівні можливості в отриманні балів для своєї команди. При цьому викладач диференціює складність завдань для сильних і слабких студентів.

Інший підхід до організації спільного навчання (Cooperative Learning) був розроблений проф. Е. Аронсоном (Elliot Aronson) у 1978 р. і названий ним Jigsaw («пила») (у дослівному перекладі з англійської це звучить, як ажурна пила, машинна ножівка).

На практичних заняттях нами застосовується підхід «пила», який давав змогу створювати умови для взаємодії студентів у навчальному процесі, де група несе колективну й особисту відповідальність за успіхи кожного студента.

Так, при вивченні теми «Спеціально організована рухова активність школярів» зі спецкурсу «Технологія проведення оздоровчо-виховних позакласних і позашкільних заходів із фізичної культури» студенти організовуються у групи по 4-6 осіб різного рівня успішності для роботи над навчальним матеріалом. Студентам пропонується п'ять питань за цією темою, наприклад: «Різновиди спеціально організованої рухової активності», «Визначення добової рухової активності за окремими методиками»,

«Інтерес школярів до окремих видів рухової активності», «Аналіз використовуваних видів рухової активності», «Поширені види рухової активності серед школярів». Кожен член групи вибирає одне питання і стає «експертом» із нього

у своїй групі. На практичному занятті студентам дається 20 хв. для обговорення питання в експертній групі, під час якого вони опитують і доповнюють один одного. Подальша робота будувалася за такою схемою (рис. 2).

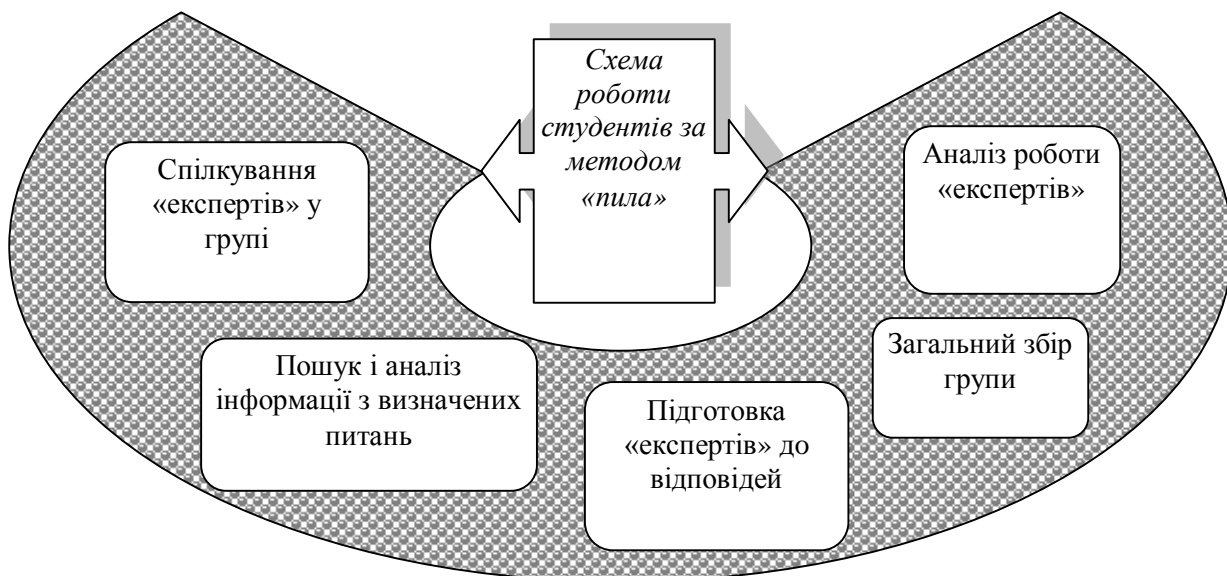

Рис. 2. Схема роботи студентів за методом «Пила» (Jigsaw)

Наступні 20-25 хв. «експерти», повернувшись у свої первинні групи, по черзі розповідають усю зібрану ними інформацію зі свого питання. Унаслідок спільної роботи кожний студент повинен отримати загальне уявлення про те, що підготували інші члени його групи. Час, що залишився на занятті, відводиться для спільного обговорення усіх питань, викладач може попросити будь-якого студента відповісти на будь-яке із п'яти питань. Підсумкова оцінка групи складається з балів, отриманих за відповідь кожного з членів груп.

Подібна технологія є ефективною в підвищенні мотивації самостійної роботи. На практичних заняттях, організованих за методом «пила», студентам доводиться обробляти велику кількість різноманітної сучасної методичної та наукової літератури для того, щоб бути дійсно експертом у своєму питанні. Перевагою цього методу вважається те, що у кожного студента виховується індивідуальна відповідальність за успіх усієї команди, хоча на практиці в цьому плані виникали труднощі. Спочатку студенти неохоче починали роботу в групах, оскільки кожному важливо отримати оцінку за свою відповідь. Необ'єктивність оцінювання, пов'язана з тим, що кожен член групи отримує загальну оцінку групи незалежно від рівня підготовленості, спочатку послаблювала мотивацію студентів. Але поступово студенти,

які працювали у групах, стали більше зацікавленими не тільки в особистому успіху, а й в успіху кожного учасника групи, навчилися спільної роботи, виявлення коректності, такту, ввічливості, терпимості, доброзичливості та поваги один до одного. Завдяки активній взаємодії студентів один з одним, атмосфера на практичних заняттях сприяла активній участі у дискусіях на запропоновану тему.

Тренінг спрямований на формування професійно важливих якостей у майбутніх учителів фізичної культури, умінь і навичок для проведення позакласної та позашкільної оздоровчо-виховної роботи за допомогою багаторазового повторення необхідних дій і доведення їх до автоматизму. При навчанні студентів тренінг вибудовується як коло імітаційних вправ, особливістю яких є наявність заздалегідь відомого викладачу оптимального розв'язання ситуації (проблеми). Імітаційні вправи частіше орієнтовані на формування вмінь із розвитку фізичних якостей школярів, які враховують їх індивідуальні можливості; на пізнання змісту позакласної та позашкільної оздоровчо-виховної роботи; на створення умов школярам для реалізації їх інтересів для задоволення рухової активності у вільний час, що зумовлює ефективність процесу педагогічної взаємодії, а також на інтеграцію змісту вищої фізкультурної освіти.

Професійна підготовка майбутніх учителів фізичної культури передбачає тренінг на тему «Формування мотивації у школярів до оздоровчо-виховної роботи» зі спецкурсу «Технологія проведення оздоровчо-виховних позакласних і позашкільних заходів із фізичної культури», який був спрямований на розвиток оздоровчої культури, формування професійної мобільності, необхідних професійно важливих якостей у майбутнього вчителя фізичної культури. Студентам пропонувалося виконати ряд вправ, наприклад: на формування вміння планування та реалізації раціональних засобів виховання й оздоровлення учнів у процесі позакласної та позашкільної оздоровчо-виховної роботи; переконання школярів у необхідності участі в позакласній та позашкільній оздоровчо-виховній роботі. Одним із найважливіших моментів таких занять стала поточна самооцінка студентами своїх професійно важливих якостей. На заняттях у студентів постійно виникала необхідність професійного спілкування, яка вимагала максимального рівня готовності до проведення позакласної та позашкільної оздоровчо-виховної роботи. Це забезпечувалося наданням широких можливостей для висловлювання та відстоювання своїх поглядів і думок з усіх обговорюваних питань. Під час спілкування у студентів розвивалися такі професійно важливі якості, як креативність, емпатія, комунікативні та організаторські здібності.

У програмі тренінгу основними цілями були: формування настанови на суб'єкт-суб'єктну взаємодію; набуття навичок встановлення та підтримання контакту, активного слухання. У програмі тренінгу здійснювалося відпрацювання вмінь та навичок, забезпечувався пошук у ціннісно-сміслових аспектах професії. Особливе значення мали такі вправи, як: «Фізкультурні та оздоровчі цінності», «Креативність у діяльності вчителя фізичної культури». Викладач у тренінгу займав позицію, яка сприяла реалізації ігрового плану: він виявляв доброзичливе ставлення до студентів, був відкритим до них і допомагав в активізації та прояві студентської ініціативи.

На практичних заняттях зі спецкурсу «Технологія проведення оздоровчо-виховних позакласних та позашкільних заходів із фізичної культури» нами застосовувалися вікторини. Інтерес студентів до вікторини та успіх її проведення залежать від вдало дібраних питань і рівня активності студентів. Для організації та проведення вікторини було створено журі з 4-х осіб, до складу якого увійшли троє студентів і викладач. Журі заздалегідь підготувало питання і під час проведення вікторини оцінювало відповіді команд. Перед початком гри один із

членів журі ознайомив студентів із правилами, розробленими відповідно до вимог, що висуваються до вікторин. Академічну групу було розбито на дві команди. Кожна команда вибирала капітана. Заздалегідь студентам була запропонована тема практичного заняття «Форми позакласної оздоровчої роботи з фізичного виховання» з планом для самостійної підготовки та списком обов'язкової й додаткової літератури. Вибір теми зумовлений підвищенням інтересу до проблеми залучення школярів до участі у шкільних змаганнях та збільшення обсягу їх рухової активності. Студенти самостійно розробили план-сценарій проведення вікторини, який потім був узгоджений із викладачем. Попереднє обговорення плану-сценарію і безпосереднє проведення вікторини дало нам змогу оцінити знання студентів із цієї теми. Програма вікторини містила по 13 питань для кожної команди. Студент мав право відповідати тільки на одне питання. Залежно від рівня складності кожне питання оцінювалося від 2-х до 5 балів. За правильну повну відповідь команді нараховувалася максимальна кількість балів. За неточні й неповні відповіді оцінки знижувалися на 1-2 бали. Якщо при відповіді ні питання студент використовував матеріал додаткової літератури або наводив приклад із власної педагогічної практики, то команді нараховувалися додаткові бали. Таке диференціювання оцінок сприяло прагненню студентів до більш глибокого вивчення теми. У разі, коли команда не могла відповісти на поставлене запитання, повну та ґрунтовну відповідь давали студенти, які проводили вікторину, або викладач. Після кожного туру журі оцінювало відповіді й оголошувало поточний рахунок. За темою «Форми позакласної роботи з фізичного виховання» були розроблені такі запитання: фізкультурно-оздоровчі заходи в режимі подовженого дня школяра (3 бали); чим відрізняється позакласна робота у школі від навчальної роботи (5 балів); із яких основних розділів складається позакласна робота з фізичного виховання? (5 балів); роль директора школи в позакласній роботі з фізичного виховання (3 бали); роль учителя фізичної культури в позакласній роботі (4 бали); роль педагогічного колективу в позакласній роботі (3 бали); зміст роботи колективу фізичної культури (5 балів); гурток фізичної культури та його завдання (4 бали); гімнастика до занять і її завдання (5 балів); особливості змісту занять із черлідінгу (5 балів); організація і методика проведення гімнастики для очей (5 балів); рухливі ігри під час подовжених перерв (5 балів).

Висновки. Отже, проведення ділових ігор на практичних заняттях дасть змогу майбутньому вчителю фізичної культури отримувати більший

обсяг інформації, максимально наблизитися до реальної професійно-практичної діяльності, зокрема до організації та проведення позакласної та позашкільної оздоровчо-виховної роботи зі школярами.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо у вивченні інших методів професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури.

Список використаних джерел

1. Воробьева Е.В. Исследовательско-эвристические игры как модель творческой деятельности в процессе подготовки специалистов в сфере физической культуры и спорта / Е.В. Воробьева // Вестник спортивной науки. – 2008. – № 2. – С. 49–53.
2. Лисин Б.К. Главное звено – все-таки кадры / Б.К. Лисин // Деньги и кредит. – 1992. – № 3. – С. 15–19.
3. Малков О.Б. Деловые игры в подготовке тренера по спортивной работе: метод. рек. для аспирантов, студентов и слушателей фак. повышения квалификации ГЦОЛИФКа / О.Б. Малков. – М., 1986. – 40 с.
4. Мамигонова Т.А. Педагогическая игра в системе формирования навыков самостоятельной работы студентов / Т.А. Мамигонова, Г.В. Мамигонов. – Казань, 1988. – 144 с.
5. Педагогика: учебник для педагогических учебных заведений / [В.В. Краевский и др.; под ред. П.И. Пидкасистого]. – М.: Педагогическое общество России, 2004. – 604 с.
6. Педагогічна майстерність учителя: навч. посіб. / [за ред. проф. В.М. Гриньової, С.Т. Золотухіної]. – 2-ге вид., випр. і доп. – Х.: ОВС, 2006. – 224 с.
7. Платов В.Я. Деловые игры: разработка, организация, проведение: учебник / В.Я. Платов. – М.: Профиздат, 1991. – 156 с.

Рецензент: Сегеда Н.А. – д.пед.н., професор

Відомості про автора:

Захаріна Євгенія Анатоліївна

Класичний приватний університет
Інститут здоров'я, спорту та туризму
вул. Жуковського 70-б, м. Запоріжжя
Україна, 69002

doi:10.7905/нвмдпу.v1i12.951

Надійшла до редакції: 22.10.2014 р.

Прийнята до друку: 26.11.2014 р.

References

1. Vorobiov, E. V. (2008). Research and heuristic play as a model of creative activity in the training of specialists in the sphere of physical culture and sports. *Journal of Sports Science*. 2. 49-53. [in Russian].
2. Lisin, B.K. (1992). The main link is the staff. *Money and Credit*. 3. 15-19. [in Russian].
3. Malkov, O. B. (1986). *Business games in preparation of the sports activities coach: method. recommendations for graduate students, students and students of faculties of further education GTSOLIFK*. Moscow. [in Russian].
4. Mamigonova, T. A. (1988). *Pedagogical game in the formation of skills of independent work of students*. Kazan. [in Russian].
5. Kraievskiy, V. V. (2004) *Pedagogy: a textbook for teacher training institutions Pedagogical Society of Russia*. Moscow: Pedagogical Society of Russia. [in Russian].
6. *Pedagogical skills of teacher: study guide*. (2006). Ed. V.M. Hryniova, S.T. Zolotukhina. Kharkiv: OVS. [in Ukrainian].
7. Platov, V. Ya. (1991). *Business games: development, organization, carrying out: textbook*. Moscow: Profizdat. [in Russian].